

2-МАЪРУЗА

**ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ ВА
ИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАР
СОҲАСИДАГИ ИЛҒОР
ТАЖРИБАЛАР**

ПРОФ.ОЛИМОВ Қ.Т

Маъруза режаси:

1. Blended learning (аралаш ўқитиш), case study, масофали ўқитиш, маҳорат дарслари, вебинар, эвристик методларининг долзарблиги
2. ECTS кредитлари
3. ECTS нинг асосий тамойиллари
4. ECTSнинг хусусиятлари
5. Кредитларни тақсимлаш ва ECTS ўқув режаларига ўтиш методикаси

1. Blended learning - ўқитишининг аралаш шакли. Ўқитиши биринчи босқичларида маъруза тушунтириш орқали янги билимлар шакллантирилиб, маълум тайергарлик олганларидан сунг якка-якка ёки кичик груухларида ўқитиш шаклларидан фойдаланиш максадга мувофикдир.

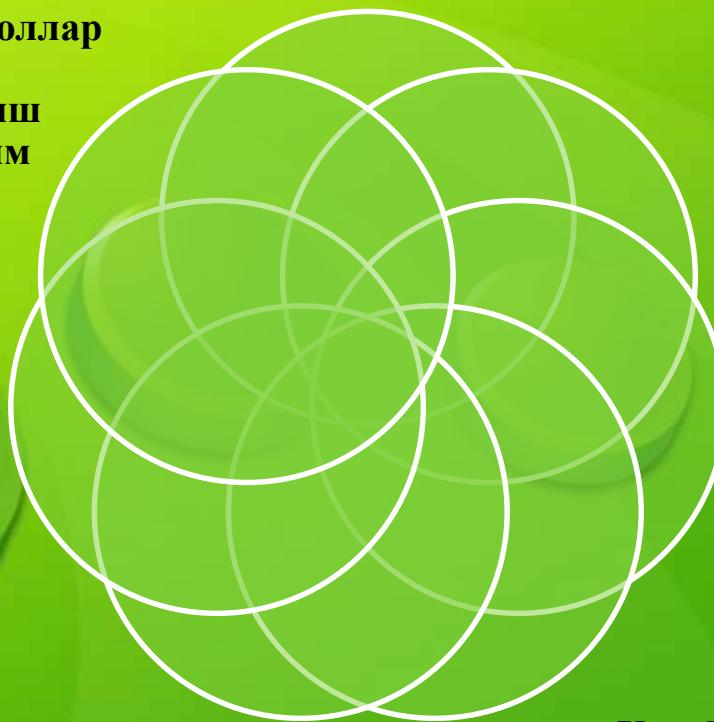
Турли-туман фикр ва мулоҳазаларни ҳисобга олган олда дарс қуидаги умумий дидактик талабларга жавоб бериши лозим

**Ҳар бир дарс маълум бир
мақсадни амалга
оширишга яратилган ва
пухта режалаштирилган
бўлмоғи лозим**

**Дарсда ўқув материаларининг
мазмунига оид кўрсатмали қуроллар
техника воситаллари ва
компьютерлардан фойдаланиш
имкониятини яратмоқ лозим**

**ҳар бир дарс ўқитувчи ва
ўқитувчиларнинг фаоллиги
бирлигини таъминламоғи л**

**Дарсга ажратилган ҳар бир соат ва
дақиқаларни тежаб ундан унумли
фойдаланмоқ лозим**

**Ҳар бир дарс мустаҳкам
ғоявий-сиёсий
йўналишга ега бўлмоғи
лозим**

**Ҳар бир дарс турмуш
 билан амалиёт билан
боғланган бўлмоғи
лозим**

**Ҳар бир дарс хилма-хил
усул услуг ва
воситалардан унумли
фойдаланган олда олиб
борилмоғи лозим**

инглизча case - тўплам, аниқ вазият, stadi - таълим) кейсда баён қилинган ва таълим олувчиликни муаммони ифодалаш ҳамда унинг мақсадига мувофиқ тарздаги ечими вариантларини излашга йўналтирадиган аниқ реал ёки сунъий равишда яратилган вазиятнинг муаммоли-вазиятли таҳлил этилишига асосланадиган **таълим услугидир**

илк маротаба Гарвард университетининг ҳукуқ мактабида 1870 йилда қўлланилган эди

таълим, ахборотлар, коммуникация ва бошқарувнинг қўйилган таълим мақсадини амалга ошириш ва кейсда баён қилинган амалий муаммоли вазиятни ҳал қилиш жараёнида башорат қилинадиган ўқув натижаларига кафолатли этишишни воситали тарзда таъминлайдиган бир тартибга келтирилган оптимал усуллари ва воситалари мажмуудан иборат бўлган таълим технологиясидир

амалий вазиятларни таҳлил этиш ва ҳал қилиш асосида ўқитиш усули-у илк марта Гарвард университетининг ҳукуқ мактабида 1870 йилда қўлланилган эди

“Кейс - стади”

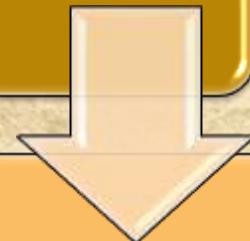
Муаммони ифодаланиши

**Муаммо қандайдир
харакатлар қилиш учун
етилган зарурат билан уни
амалга ошириш учун шарт-
шароитлар етишмаслиги
үртасидаги зиддиятни
белгилайди**

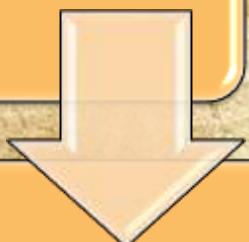
**Муаммони асосий
таркибий қисмлари
(муаммо ости
муаммолар)ни ажратади**

Педагогик аннотация қуидағи элементларни үз ичиға олади:

1. Кейс мұлжалланган предмет, бўлим, мавзу, таълим даражаси, курс кўрсатилади

2.Кейсдан кўзланган мақсад
(таълимий мақсад,
режалаштириладиган ўқув
натижалари

3.Талабалар кейсни муваффақиятли
ҳал этиш учун эгаллаши лозим
бўлган дастлабки билим ва
малакалар

**4.Кейс реал институционал тизим фаолиятини
акс эттириши ёки унда кейсолог сунъий
моделлаштирган вазият баён қилиниши
хақидаги маълумот**

5.Ахборот олиш манбалари рўйхат

**6.Кейснинг ўзига хос белгиларига кўра
тавсифномаси (сюжет, кейс обьекти
мавжудлиги, материални тақдим этиш усули,
ҳажми, тузилмавий ўзига хос хусусиятлари,
ўкув топшириғини тақдим этиш усули,
чизмалаштириш усули)**

**7.Кейсдан кўзланган мақсад ва тегишлича,
ташкилий-услубий таъминоти ўзгарганида у
кўлланилиши мумкин бўлган ўкув
предметлари рўйхати**

Ўқув машғулотларида кейсларни ҳал қилиш алгоритми қўйидагича:

Топшириқни бериш,
(топшириқни бажариш
муддатини белгилаш,
кейснинг ечимини баҳолаш
тизими билан таништириш,
дарснинг технологик
моделини аниқлаш)

Таълим берувчининг
кириш сўзи. Асосий
саволларнинг қўйилиши

Таълим оловчиларни 4-6
кишидан иборат
микрогруухларга
ажратиш

Микрогруухлараро
мунозарани ташкил
қилиш

Таълим оловчиларни
экспертлар томонидан
баҳоланиши

Таълим берувчининг
умумлаштирувчи сўзи,
унинг вазият ечими
тўғрисидаги фикри

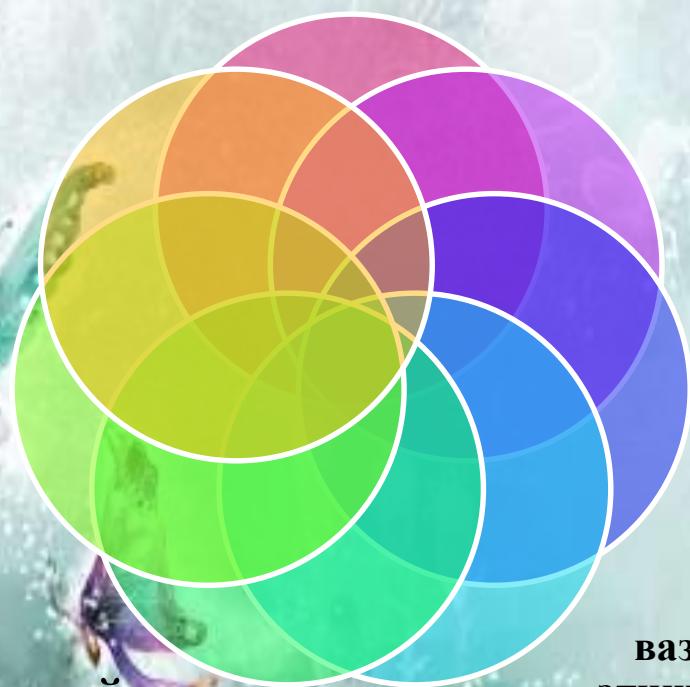
Таълим оловчиларнинг
микрогруухлардаги
фаолиятини ташкил қилиш
(микрогруухларни номлаш,
етакчиларни ва эксперт
гурухини аниқлаш)

Микрогруухлардаги
жавоблар билан
танишишини ташкил
қилиш

Таълим
оловчиларнинг
машғулот ҳақидаги
фикrlари

Таълим берувчининг
якунловчи сўзи.
Машғулот бўйича
холосалар чиқариш

Кейслардан таълим жараёнида фойдаланиш таълим олувчилик шахсида қуидаги профессионал-педагогик зарурий сифатларни шакллантиради:

**савол бериш
маданиятини
таркиб
топтиради**

**бошқалар
фикрини ҳам
қабул қила олиш
малақасини
шакллантиради**

**мустақил, ижодий
фикрлаш
қобилиятыни
ривожлантиради**

**мустақил, ижодий
фикрлаш
қобилиятыни
ривожлантиради**

**назария ва амалиёт
ўртасида узвий
боғлиқликни
шакллантиради**

**муаммоли вазиятни
янгича
шакллантиришга
ёрдам беради**

**вазиятларни ҳал
етишида, унга таъсир
этувчи омилларнинг
мавжудлиги ва
уларнинг таъсирини
эътиборга олишга
имкон беради**

Талабаларнинг кейс-стади шароитида ўқув ишига қобилиятлар кўрсаткичлари:

муаммо ечимиининг
устувор ғоясини
баҳолаш ва танлаш
техникалари билан
таништириш

ҳар бир талабанинг
иљмий тадқиқот ва
таҳлил усуллари ва
воситаларини эгаллаши

талабаларнинг
муаммоли вазиятни
таҳлил этиш чизмаси
(йўриқномаси,
алгоритми)

кичик групкаларда ишлаш,
ақлий хужум ва
мунозараларда қатнашиш
малакаларини ҳосил
қилиш

**муаммони ечиш бўйича
ўзининг вариантини
тайёрлайди**

**вазият ечими бўйича
талабалар таклиф
этадиган вариантларни
баҳолаш кўрсаткичлари
ва мезонларини ишлаб
чиқади**

**вазиятни пухта таҳлил
қиласи, муаммоли
вазиятни таҳлил этиш
ва уни ҳал қилиш учун
талабаларга таклиф
қилиниши мумкин
бўлган бир неча
моделларни тайёрлайди**

**Ўқитувчининг
тайёрланиши**

КЕЙС МЕТОДИ АСОСИДА ДАРС ЎТИШНИНГ ФАРҚЛОВЧИ ХУСУСИЯТЛАРИ

Фарқловчи кўрсаткичлар

Ўқитиш методлари

Мақсад

Анъанавий методлар асосида ўқилган маъруза

Кейс методи асосида ўтилган дарс

Билим бериш

- фикрлаш;
- муаммони хал этиш кўникумларини хисил қилиш;
- каффиётларга интилиш, хамкорликка тайёр бўлиш сифатларини рағбатлантириш;

Ўқитувчининг вазифаси

Ўз фанининг мазмунини билиш

- Ўз фани мазмунини билиш;
- Мухокама жараёнини бошқара билиш;

Ўқитувчи - талаба муносабайлари

Ўқитувчининг ўқувчи – талаба устидан ҳукмронлиги. иэрахия ҳуқуқларининг тенг эмаслиги

Шериклик ва ҳамкорлик

Талабаларнинг ўз – ўзини ва бир – бирини ўқитиши

Суст

Фаол талабалар ўқитувчининг вазифаси хисобланувчи мухокама режасини тузиш,

МАСОФАЛИ ЎҚИТИШ

Педагогика фани, билимлар соҳаси ва ижтимоий амалиёт соҳаси каби жаҳон ривожланиш умумий тенденциялари ва қонуниятларига биноан ривожланади. Шунинг учун қасбий-педагогик таълим чет эл тажрибаларини ўрганиш, уни илмий тушуниш, илғор ғоялардан миллий таълим амалиётида фойдаланиш айниқса долзарб ҳисобланади. "Кадрлар тайёрлаш соҳасидаги позитив жаҳон тажрибасини ҳисобга олиш узлуксиз таълим ва кадрлар тайёрлаш тизими барча элементларига тааллуқли ва унинг ривожланиши омилларидан бири ҳисобланади". Шу билан бирга миллий ғоялар ва анъаналарда қурилган таълим ҳар доим миллий ривожланиш масалаларига жавоб беришини эсда тутиш керак.

ўқувчиларга ўрганилаётган материал асосий хажмини етказиб беришни, ўқитиш жараёнида ўқувчилар ва ўқитувчиларнинг интерактив ўзаро алоқаларини, ўқиши жараёнида уларнинг олган билимларини ва кўникмаларини баҳолашни таъминловчи ахборот технологиялари тўплами

Масофали ўқитиш назарияси ва амалиёти бой чет эл ва миллий тажрибалар тадқиқотлар ё‘налишлари умуман долзарблигини тасдиқлади

масофада туриб ўқув ахборотларини алмашиш воситаларига асосланувчи маҳсус ахборот таълим муҳити ёрдамида таълим хизматлари тўпламидан иборат

таълим муҳити фойдаланувчилар таълим олиш эҳтиёжларини қондиришга мўлжалланган маълумотлар узатиш воситалари, ахборот ресурслари, ўзаро алоқалар протоколлари, аппарат - дастурли ва ташкилий-методик таъминотлар системали - ташкилий тўпламидан иборат

Масофали таълим

МАХОРАТ ДАРСЛАРИ

ВЕБИНАР МЕТОДИ

МУАММОЛИ МЕТОД

- Вебинар усулида дарс, семинар ёки конференция Интернет орқали бир вактда хозир бўлган талабалар билан аудио, видео (ва аввалги постларда санаб ўтилган кўплаб интерактив имкониятлар) билан жонли олиб борилиб, ушбу дарс кейинги фойдаланишлар учун ёзиб олиниши мумкин бўлсада, бутун ўқув ёки курс жараёнидаги дарслар ягона платформа доирасида ўзаро узвий боғланмайди, яъни алоҳида-алоҳида бир марталик дарслар бўлади дейиш мумкин.

- **Муаммоли методнинг моҳияти машғулотлар жараёнида муаммоли вазиятларни яратиш ва ечишдан иборат бўлиб, унинг асосида дидактик зиддиятлар ётади.** Зиддиятларни бартараф этиш нафақат илмий билиш ёъли шу билан бирга ўқув ёъли ҳамдир

Муаммоли ўқитиши методининг тузилмаси

Муаммоли таълим концепсиясининг асосий тушунчалари «муаммоли вазият», «муаммо», «муаммони топиш» кабилар ҳисобланади. Чизмадан англанадики, муаммоли вазият бу методдинг дастлабки коъриниши ҳисобланиб, ўзида субъектнинг аниқ ёки қисман тушуниб етилган муаммони ифодалайди, уни бартараф этиш янги билимлар, усуллар ва ҳаракат кўникмаларини ўзлаштиришни тақозо этади.

Ўқитувчи фаолиятининг тузилмаси

- ўқув материалига оид тафовутларни таклиф этилиши;
- муаммоли вазиятларни тузиш;
- муаммонинг мавжудлигини аниқлаб бериш;
- муаммоли топшириқларни лойиҳалаш

Ўқувчи фаолиятининг тузилмаси

- ўқув материали моҳиятининг англаб етилиши;
- муаммоли вазият юзасидан фикрлаш;
- мавжуд билимлар ва тажрибани қайта тиклаш;
- муаммоли масалага ўтказиш; топшириқни бажариш

ЭВРИСТИК ЎҚИТИШ МЕТОДИ

Эвристик ўқитиши методини кўллашда ўқитувчи ўқувчилар билан ҳамкорликда ҳал этилиши зарур бўлган масалани аниқлаб олади, ўқувчилар эса муцақил равишда таклиф этилган масалани тадқиқ этиш жараёнида зарурий билимларни ўзлаштириб оладилар ва унинг ечими бўйича бошқа вазиятлар билан таққослайди. Ўрнатилган масалани ечиш давомида ўқувчилар илмий билиш методларини ўзлаштириб тадқиқотчилик фаолиятини олиб бориш кўникмаси, тажрибасини эгаллайдилар.

Ўқитувчи фаолиятининг тузилмаси	Ўқувчи фаолиятининг тузилмаси
<ul style="list-style-type: none"> - ўқувчиларга ўқув муаммосини тақлиф этиш; - ўқувчилар билан ҳамкорликда тадқиқот масаласини ўрнатиш; - ўқувчиларнинг илмий фаолиятини ташкил этиш - 	<ul style="list-style-type: none"> - ўқув муаммолари моҳиятини англаб олиш; - тадқиқот муаммосини ўқитувчи ва ўқувчилар билан биргаликда ўрнатишда фаоллик кўрсатиш; - уларни ечиш усулларини топиш; - тадқиқий масалаларни ечиш усулларини ўзлаштириш

МАҲОРАТ ДАРСЛАРИНИ ЎТКАЗИШ УСУЛЛАРИ

ECTS

**бу ягона Европа тълим
худудини яратишнинг
(ибтидосидир) бошланишидир**

ECTS яратилишининг долзарбилиги

XX асрнинг иккинчи ярмида илмий-техник инқилоби туфайли, илмий техник тараққиёт ўзининг юксак чўққиларига эришди.

Илмий техник тараққиётининг (ИТТ) ҳозирги даражаси шундайки, фан, техника ва технология ривожининг эришилган суръатларини, мамлакат қай даражада ривожланган бўлмасин алоҳида олинган мамлакатда уни таъминлаб бўлмайди. ИТТ кейинги ривожи, факат турли мамлакатлардаги олим ва мутахассисларнинг ҳамкорлиги, илмий-тадқиқот ишларнинг интеграцияси натижасида амалга оширилиши мумкин. Фан, техника ва технологиянинг тараққиёти таълим тараққиёти даражаси билан чамбарчас боғлиқлигини эътиборга оладиган бўлсак, таълим соҳасидаги халқаро интеграциянинг устуворлиги яққол муаммога айланиб қолади.

Таълим соҳасидаги интеграцион жараёнлар илк бор Европада бошланган эди, 1989 йилда Европанинг минглаб талабалари, Европа ҳамжамиятининг ERASMUS (European Community Action Scheme for mobility of University students), TEMPUS ва бошқа дастурлари асосида чет элларда таҳсил олим имкониятига эга бўладилар.

**ERASMUS
дастури бўйича
Европа
ҳамжамияти
университетелари
ўртасидаги
талабалар
алмашинуви
схемаси,
даставвал 145
олий ўув
юртларини
камраб олган эди.**

**2001 йилда, ўкув
жараёнини ташкил
этишининг кредит
технологияси
ECTS, Европанинг
1200 та
университетларида
аллақачон
қўлланилган эди.**

**2001 йилда, 29 та
Европа давлатлари
таълим вазирлари
томонидан Болонья
декларациясининг
имзоланиши,
Европа таълим
худудини
яратилишида,
муҳим аҳамиятга
эга бўлди.**

**Болонья
декларациясига
кўра,
дипломларнинг
ўзаро тан олиниши
яъни ўқитиш
натижаларини
якуний
курсаткичларнинг
ўзаро тан олиниш
муддати – 2010 йил
деб белгиланган
эди.**

Ўқув жараёни ва
ўқитиши натижаларини
баҳолаш, ECTS кредит
технологияси асосида
ташкил этилиши

Икки босқичли олий
таълим-бакалавриат
ва магистратура

Олий ўқув
юртигача, 12
йиллик таълим

Болонья
декларациясига
кириш учун
қуидаги
дастлабки
талаблар
қўйилади:

Ўқув жараёнини
ташкил этишнинг ECTS
кредит технологиясига
ўтишда қуидаги
мақсадлар кўзланади:

хорижда ўқиши
давом эттириш учун
олий юртини
танлашда шарт-
шароит яратиш

Ўзбекистонда таълим
олган муддатнини
хорижий давлатларда
тан олинишини
таъминлаш

Европа олий ўқув
юртлари ўқув
режаларини ўрганиш
ва шу асосида ўқув
жараёнини
такомиллаштириш

талабалар
қобилиятини тўлароқ
очилишига ва
ўқитишининг юқори
натижаларига
эришиш

“Кредит”

Хар бир ўқув
фанига маълум
миқдордаги
кредит
бирликлари
ажратилади

“Кредит” атамаси
(ECTS- credit) –
синовдан ўтди,
маълум бир курсни
ўқув юртида
ўтганлиги ҳақидаги
гувоҳнома маъносини
англатади

шартли синов
бирлиги

талабанинг
ўқув фанининг
маълум бир
қисмини
ўтганлиги
ҳақидаги
маълумот
беради

Кредит
бирликлари
сони,
талабаларнинг
мехнат сарфига
мос ҳолда
белгиланади

семестрда – 30

**ECTSда
кредитлар
йиғиндиси**

**бакалавриатда
ги ўқув
даврида – 240
ни ташкил
этади**

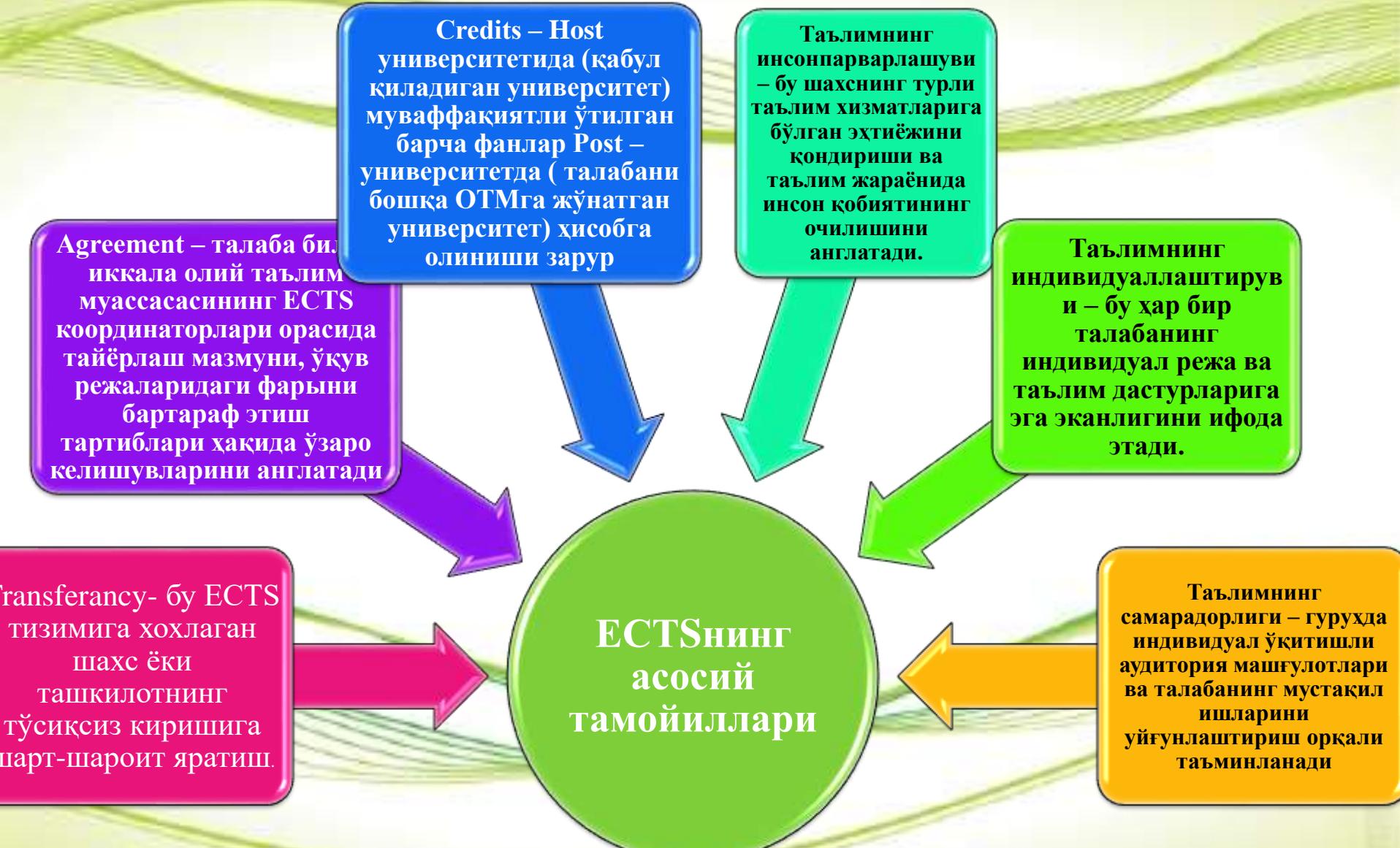
ўқув йилида – 60

**ECTS кредитлари барча ўқув
фанларига, яъни мажбурий ва талаба
танлови асосида фанларга
тақсимланади. Улар мазкур фан
бўйича курс лойиҳалари ва
ишларининг мавжудлигини ҳисобга
олишлари зарур**

ECTS тамойиллари

шахснинг ўз қобилиятини
тўла ривожланиши ва рўёбга
чиқариши ривожланиши
учун шарт-шароитлар яратиш
зарурийлигини кўзда тутади.

Ахборот тарғиботи қуидагиларни ўз ичига олади:

Алмашиш схемасига
киритилган талабаларнинг
ўқиш натижалари ҳақида
бир-бирига ўз вақтида
ахборот етказиб туриш

Олий ўқув юртларининг ўз
ахброт пакетлари билан
мунтазам алмашиб туришлари,
таълим хизматлари доирасида
бир-бирини имкониятларини
ўрганиш

Олий ўқув юртларида,
ECTS ҳақида тўла
маълумотларнинг
мавжудлиги

Ўқув фаолияти турлари бўйича кредитлар тақсимотии намунаси

№	ДТС асосида ўқув фаолиятининг ногми	Ҳафта-лар сони	Аудито-рия соатлари	Умумий ўқув юкламаси	Кредит
1	Назарий ва амалий таълим	136	[136·36]	136·54=7344	7344·0,029=213
2	Малакавий амалиёт	12	432	648	19
2.1.	Ишлаб чиқариш амалиёти	4	4·6·6=144	4·6·9=126	6
2.2.	Педагогик амалиёт	8	288	432	13
3.	Битирув иши	5	5·36=180	5·54=270	8
4.	Аттестация	19			
5.	Таътил	32			
Жами:		204	5508	8262	240

Жадвалдаги маълумотларни ҳисоблашда ҳафталик аудитория ўқув юкламаси - 36 соат, талабаларнинг меъёрий ҳафталик мөннат сарфи – 54 соат қабул қилинган.

Фанлар блоклари бўйича кредитларни тақсимоти назарияси

№	Фанлар блокларининг номланиши	Аудитория соатлари	Умумий ўқув юкламаси	Кредит
1	Умумгуманитар ва ижтимоий-иктисодий фанлар	1214 (≈25%)	1726	50
2	Математик ва табиий-илмий фанлар	846 (25%га)	1292	37
3	Умумкасб фанларит	2034 (50%га)	3682	89
4	Ихтисослик фанлар	468 (≈10%)	794	23
5	Қўшимча фанлар	334 (≈5%)	450	14
6	Малакавий амалиёт	432 6	648 9	19
7	Битирув иши	180	270	8
Жами		5508	8262	240

№	Фаннинг номи	Меҳнат сарфи (соат)	Ҳисоб бўйича кредит	Кредит
I курс: Кузги смеместр				
1	Ўзбекистон тарихи	110·0,29	3,2	3
2	Иқтисодиёт назарияси	85·0,29	2,5	3
3	Ўзбек (рус) тили	55	1,6	2
4	Чет тили	43	1,3	1
5	Жисмоний маданият	58	1,7	2
6	Информатика	110	3,2	3
7	Иқтисодий география	80	2,3	2
8	Иқтисодитӣ таълимотлар тарихи	86	2,5	3
9	Иқтисод учун математика	110	3,2	3
10	Ёш даврлар филиалогияси ва гигиенаси	54	1,6	2
11	Талабал танлови фанлари	182	5,3	5
Жами:		972	28,4	29

Ўқув фанлари бўйича кредитлар тақсимоти намунаси

I курс: баҳорги семестр				
1.	Хуқуқшунослик	55	1,6	2
2.	Ўз.Р.Конститутцияси	55	1,6	2
3.	Иқтисодиёт назарияси	98/98	2,8	3
4.	Ўзбек (рус) тили	55	1,6	2
5.	Чет тили	43	1,3	1
6.	Жисмоний маданият	57	1,7	2
7.	Информацион технологиялар ва тизимлар	108	3,2	3
8.	Иқтисодчилар учун математика	110	3,2	3
9.	Эҳтимоллар назарияси ва математик статистика	110	1,8	3
10.	Иқтисодий география ва экология	60	2,4	2
11.	Замонавий табиий фанлар концепцияси	82	2,9	2
12.	Иқтисодчилар учун информацион технологиялар	97	4,3	3

ўқув фани
дастурининг
мазмуни (syllabus)
қуидагиларни ўз
ичига олади:

ўқув фанининг
тўлиқ
номланиши ва
унинг ўқув
режасидаги
тартиб раҳами

ўқув фанининг
қисқача мазмуни

ўқитиш
технологияси

тақвимий режа,
машғулотлар
жадвали билан

ўқув фанини
ўрганиш максади

талабанинг
масъулияти ва
унга қўйилган
талаблар

талабалар
билимини
баҳолаш тартиби
ва мезонлари

асосий ва
қўшимча
адабиётлар
рўйхати

Ўқитувчининг ўкув юкламасини ҳисоблашда:

- умумий мөхнат сарфи миқдори (аудитория ва мустақил иш соатлари) бир ўкув йилида 750-800 соатни ташкил этиши – эътиборга олинади.

Ўқитиш жараёнининг асосини:

- шахсга йўналтирилган ўқитиш технологиялари
- талабанинг мустақил ишида, ўқитувчи маслаҳатчи сифатида иштирок этади
- талаба ўкув фанини ва ўқитувчини танлаш ҳуқуқига эга

Ўқув
фанларининг
мазмуни

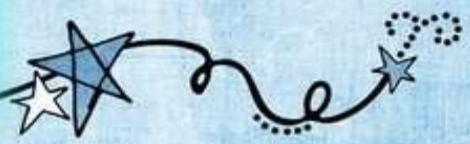
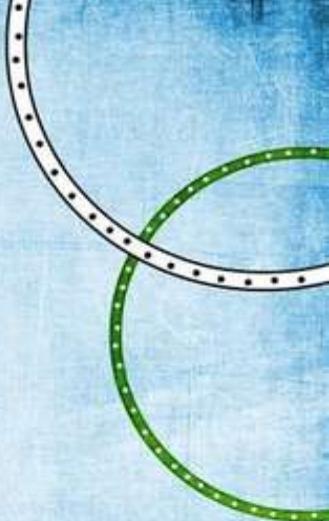
Хар бир талабага
ахборот пакети
берилади. У
қуийдагиларни ўз ичига
олади:

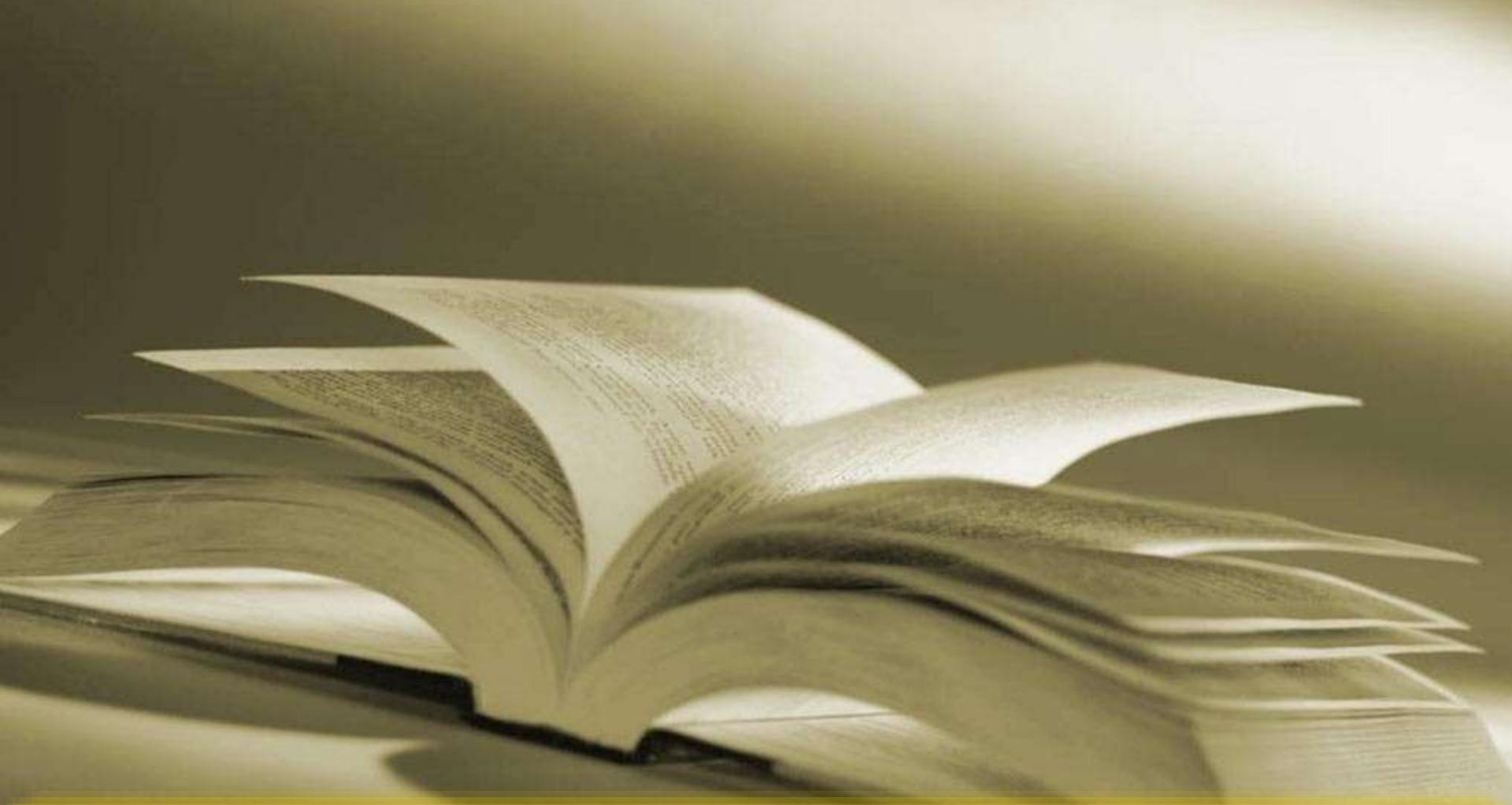
Олий таълим
муасасаси
ҳакида маълумот

Ўқув
жараёнининг
графиги

Ўқув режаси

ECTS – олий мактабда ўқув
жараёнини ташкил
этишнинг демократик
тизимиининг намунасиdir.

E'TIBORINGIZ UCHUN RAHMAT!